

FactCZech: Zase ten Brusel!

aneb Jak si poradit s euromýty

Zdroj: Zastoupení Evropské komise v ČR

Základní údaje:

Autor aktivity: Mgr. Martin Volný

Stupeň vzdělávání: 9. roč. ZŠ a SŠ

Věková skupina: od 14 let

Časová dotace:

- výuka: 1. část: 90 minut
2. část: 45 minut
- příprava: 45 minut

Potřebné digitální kompetence:

- uživatelská zkušenost s webovými prohlížeči
- základní zkušenost s prací s online nástrojem pro grafický design Canva (úprava fotografie, tvorba koláže, fotografie generovaná UI)
- základní zkušenost s prací se sociálními sítěmi (založení profilu, tvorba příspěvku)

Lekce se zaměřuje na tzv. euromýty, hoaxy, které představují Evropskou unii jako nevěrohodnou a nedemokratickou organizaci, která kombinací manipulativních a direktivních nástrojů vnucuje evropským občanům změnu jejich hodnotové orientace i zažitého životního stylu. Tento narativ si ukážeme na několika euromýtech. Žáci ověří jejich pravdivost, identifikují znaky manipulace a její nástroje a nakonec sami vytvoří příspěvky s charakteristickými znaky textových hoaxů a doprovodí je vhodnou

grafikou. Pracovat budou s interaktivními nástroji Zeoob či Fakebook, které simulují sociální média, a online nástrojem pro grafický design Canva. Lekce aplikuje metodu „dezinformační dezinfekce“, která je založená na autentickém prožitku manipulace s veřejným míněním a posiluje tak imunitu žáků vůči působení podobných manipulací.

Očekávané výstupy

Žák/žákyně:

- analyzuje mediální obsah, identifikuje manipulativní techniky, ověřuje mediální obsah z věrohodných zdrojů, argumentuje na základě fakt
- aplikuje zjištěné znaky a techniky manipulace při vytváření vlastních obsahů ve cvičném prostředí platformy Zeoob či Fakebook.

Vzdělávací cíle

Žák/žákyně:

- kriticky přistupuje k mediálním obsahům, k ověření jejich věrohodnosti efektivně kombinuje vlastní kritické myšlení opřené o metodu mediální analýzy s kritickou prací se zdroji a nástroji UI;
- zamýšlí se nad možnými účinky manipulativních sdělení;
- kriticky posuzuje, jak vývoj technologií včetně umělé inteligence ovlivňuje mediální a elektronickou komunikaci, zvažuje příležitosti a rizika a tato rizika se snaží proaktivně minimalizovat, např. šířením osvěty;
- při interakcích v digitálním prostředí respektuje pravidla netikety, kulturní rozmanitost i postoje ostatních aktérů, účinně se vymezuje proti nepravdivým či manipulativním

Přínos využití digitálních technologií:

Žáci kriticky pracují s euromýty na sociálních sítích, analyzují hoaxy a identifikují jejich znaky, v rámci fact-checkingu vyhledávají relevantní zdroje informací a kriticky pracují s chatbotem, na platformě Zeoob či Fakebook vytvářejí vlastní příspěvek s klíčovými znaky hoaxů a doplňují jej vhodnou grafikou zpracovanou např. nástrojem Canva, příp. jiným editorem. Tvorbou vlastních euromýtů posilují kritické myšlení, prohlubují mediální gramotnost a zvyšují svou odolnost vůči dezinformacím.

Popis vzdělávací aktivity

Aktivita je součástí širší kolekce lekcí věnovaných tématu [mediální výchova](#). Přímo na ni navazuje lekce [FactCzech: Žerte brouky! aneb Jak si poradit s euromýty](#), která pracuje s textovými a obrazovými hoaxy o konzumaci hmyzu metodou textové a mediální analýzy v kombinaci s digitálním nástrojem na ověřování spolehlivosti textů Verifree a nástroji pro reverzní vyhledávání fotek a jejich forenzní analýzou. **Volně souvisí s** materiály [FactCzech: Co je psáno, je i dáno?](#), [FactCzech: Fotky nelžou?](#) a [FakeCzech: Dezinformátorem pomocí Canvy](#).

Materiál tvoří dvě na sebe navazující části plánované celkem na **tři vyučovací hodiny**. První lekce může být odučena i samostatně (viz body 9 a 11).

V úvodní části žáci **definují** – a to i za pomoci UI – **pojem „euromýtus“**, **seznámí se s nejběžnějšími euromýty, ověří jejich pravdivost a analyzují je**: na základě zodpovězení otázek KDO?, PROČ?, příp. JAK? (metoda tzv. mediální analýzy) **určí narativ**, který euromýtus šíří, **rozpoznají typické znaky hoaxy** a nástroje, které k manipulaci využívá. V případě, že je tempo konkrétní třídy pomalejší a existuje obava, že by lekce nemusela být zvládnuta (dostatečný prostor je třeba věnovat reflexi), lze vynechat bod 5 a k tvorbě základní definice využít heslo výkladového slovníku [Čeština 2.0](#) nebo definici vygenerovat pomocí chatbota.

Na základě poznatků o znacích hoaxů o EU připraví žáci **ve druhé části** vlastní dezinformační kampaň. V prostředí interaktivního nástroje **Zeoob**, který imituje sociální média a chaty Facebook, Instagram, Twitter (X), Snapchat, TikTok, WhatsApp a [Fakebook](#) (jedna z aplikací vzdělávací platformy [Classtool.net](#)), který imituje sociální platformu Facebook, **vytvoří příspěvek s charakteristickými znaky textových hoaxů a doprovodí jej vhodnou grafikou** vytvořenou v online nástroji pro grafický design [Canva Edu](#). **Metoda „dezinformační dezinfekce“**, kterou lekce využívá, posiluje imunitu žáků vůči působení manipulací tak, že jim zprostředkuje autentický prožitek zneužívání moderních digitálních nástrojů k manipulaci s veřejným míněním. Druhou část lze zadat i jako skupinovou domácí práci.

Před realizací lekce ve výuce je potřeba žákům zajistit:

- kvalitní připojení k internetu
- smartphone či tablet pro vyhledávání informací
- tablet či notebook/PC pro práci s platformou Zeoob, Fakebook a Canva
- registraci do online nástroje Canva Edu, bezplatná verze bez registrace však postačí
- registraci do online nástroje Fakebook, lze s ním pracovat i bez registrace
- registraci do online nástroje Zeoob, lze s ním však pracovat i bez registrace

Metodická poznámka

Protože pracujeme s „třaskavou“ směsí konspirací a dezinformací, nemůžeme vyloučit, že některý z žáků bude chtít reagovat na dané téma už v průběhu práce. Pokud takováto situace nastane, ujistíme jej, že na diskuzi bude dostatečný prostor, ovšem nejdříve podrobíme mediální sdělení řádné analýze a ověříme informace (abychom jen „nemlátili prázdnou slámu“).

Tvorbu vlastních manipulativních mediálních sdělení záměrně zařazujeme až do druhé části lekce. Společná práce na odhalování hoaxů v první části by měla žákům poskytnout dostatečnou hodnotovou kotvu. Samotná tvorba hoaxů je proto nepovede k přesvědčení, že šířit polopravdy a lži je v pořádku. Přesto se v závěrečné reflexi vrátíme k zásadám netikety, ovšem bez zbytečného moralizování. Zdůrazníme i možné právní důsledky šíření lží. Je potřeba také počítat s tím, že se někteří žáci při tvorbě lživé kampaně nemusí cítit komfortně. Jejich prožitku věnujeme dostatečný prostor při závěrečné reflexi.

Postup při práci na aktivitě:

Lekce 1

Evokace

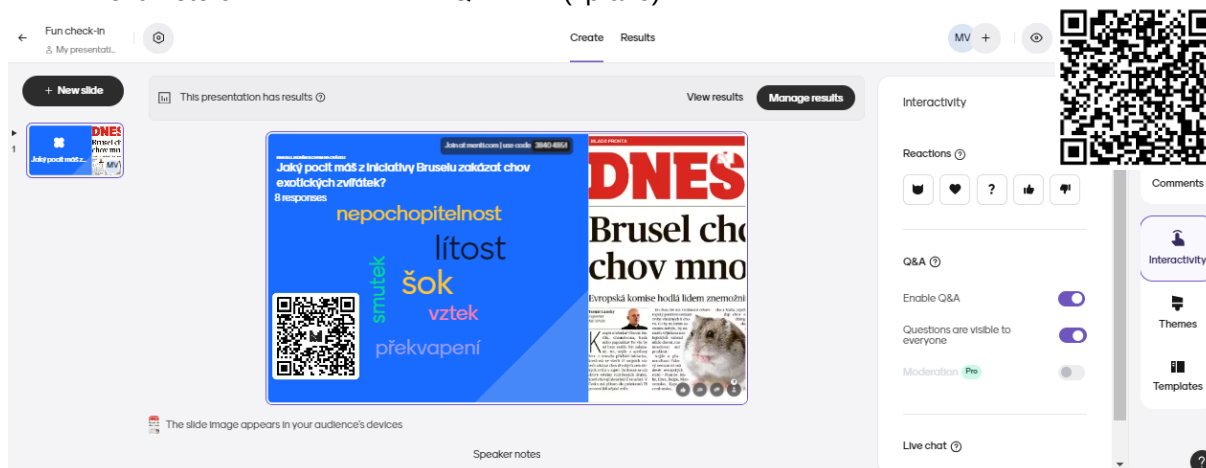
1. Na úvod **se žáků zeptáme:** „*Chtěli byste si koupit křečka? Chovat činčilu, chameleona, hada nebo papouška?*“ Dáme jim prostor vyjádřit se. Můžeme příp. položit doplňující otázky: „*Kdo chová doma nějaké exotické zvíře?*“ „*Kdo jeho pořízení zvažuje?*“ Po navození pozitivního klimatu lakonicky pokračujeme: „*To vše by už mohlo být zakázané.*“ Uděláme dramatickou pauzu a dodáme: „*Ne, nejde o aprílový žert. Z Bruselu přichází iniciativa, která má ve všech 27 unijních státech zakázat chov divokých a exotických zvířat v zajetí. Dotknout se má většiny rozšířených druhů, které chovají akvaristé a teraristé.*“ Naše tvrzení podepřeme článkem **Brusel chce zakázat chov mnoha zvířat**, který otiskla MF DNES 24. 10. 2023 (nepracujeme s elektronickou verzí, protože doznala oproti tištěnému originálu řadu změn poté, co se na redakci snesla lavina kritiky za vědomé šíření lži o Evropské unii). Žákům můžeme článek ofotit nebo promítnout fotografii článku či jeho přepsanou verzi v databázi PressReader (zadáme název článku a vybereme odkaz na PressReader.com). K základní orientaci v problému stačí část článku zveřejněná na titulce listu.

Zdroj: MF DNES 24. 10. 2023

2. **Vyzveme žáky, aby svou reakci na tuto informaci vyjádřili.** Využijeme reflexi jedním slovem a jejich reakce zaznamenejme na tabuli či flipchart, příp. jim umožníme anonymní vyjádření pomocí digitální aplikace, např. Mentimeter. Inspiraci, jak s ní pracovat, najdete např. v příspěvku [Mentimeter](#) na stránce [Guru ve škole](#), přístup k tomuto konkrétnímu Mentimeteru získáte načtením QR kódu (vpravo).

Slovní mrak vytvořený nástrojem Mentimeter, obrázek ukazuje možné nastavení „interaktivity“

Nebo jim dáme možnost vyjádřit své pocity emotikonem. Mohou si jej např. nakreslit na papír a zvednout nad hlavu nebo je překreslíme na tabuli a žáci hlasují pomocí čárek apod.

Uvědomění

3. **Rozdělíme žáky do skupin, rozdáme jim Pracovní list 1** (upravte si jej dle potřeby) a **vyzveme je, ať ověří informaci** z podtitulku článku: *Evropská komise hodlá lidem znemožnit chovat hlodavce, papoušky nebo plazy*. Jejich úkolem je tvrzení potvrdit, anebo vyvrátit. Pracovat budou s oficiálními zdroji (může jít např. o [Zastoupení Evropské komise v ČR](#) či veřejnoprávní médium [Český rozhlas](#)). **Výstupem bude závěr**, který bude mít podobu celé věty, zazní v něm zdůvodnění opřené o konkrétní fakta a zdroj, ze kterého žáci vycházeli.

Zdroj: ig profil Evropské komise

4. **Zeptáme se žáků, jak rozumí výrazu „euromýtus“.** V případě, že mají žáci obtíže s porozuměním, můžeme složeninu rozložit na původní slovní základy. Nejdříve pracujeme se slovem *mýtus*, které je informačním jádrem a lze jej snadno propojit se znalostmi žáků o starověké literatuře, příp. použijeme srozumitelnější české synonymum *báj*.
5. **Zda správně porozuměli výrazu „euromýtus“, si žáci ověří** jednak na základě internetových zdrojů a jednak pomocí UI. Výstupem jejich práce bude definice vyjádřená jednou větou a nejlépe doplněná konkrétním příkladem. V průběhu své práce budou sledovat dva ukazatele:

- a) jak rychle se jim práce podařila (zadání klíčových slov / promptu, vyhledání zdroje, přečtení, zpracování do podoby jednověte definice),
- b) jak je výstup pro ně srozumitelný.

Pokud budou pracovat s internetovými zdroji, necháme výběr na nich.

Poznámka 1: Žáky bychom měli vést k vyhledávání informací v relevantních zdrojích, v tomto případě v oficiálním výkladovém slovníku. Ačkoli jsou Češi v šíření euromýtů velmi aktivní, slovníkových hesel s výrazem „euromýtus“ je v českých výkladových slovnících jako šafránu. Nemůžeme žákům doporučit ani online slovníky z dílny Ústavu pro jazyk český AV ČR, a dokonce ani českou verzi Wikipedie. Ze dvou skupin však můžeme utvořit **kontrolní skupinu**. Jedné zadáme slovník Čeština 2.0 a druhé zadáme anglickou verzi otevřené encyklopedie Wikipedie (výraz „euromýtus“ má angl. podobu „euromyth“, k překladu mohou využít např. překladač Google).

Poznámka 2: Srozumitelnou definici, která vedle samotného výkladu slova obsahuje i zdůvodnění existence euromýtů a uvádí i jeden konkrétní příklad, najdete např. na stránce spolku Fakescape.

Pokud budou pracovat s UI a nemají s jejím používáním uživatelskou zkušenost, společně naformulujeme vhodný prompt, např.: „*Vysvětli jednou větou žákům * ročníku ** školy význam slova euromýtus a uveď konkrétní příklad takového euromýtu*“. Jednotlivým skupinám zadáme různé chatboty: Gemini od společnosti Google, Copilot od Microsoft a ChatGPT 3.5 od OpenAI (tento nástroj však vyžaduje registraci).

Ukázky odpovědí:

Gemini:

Euromýtus je fáma o Evropské unii, která je často nepravdivá a šíří se s cílem EU poškodit.

Příklad: EU prý zakázala křivé banány a okurky. (Ve skutečnosti EU stanovuje pouze normy kvality, které se týkají zralosti a tvaru ovoce a zeleniny, nikoliv jejich křivosti.)

Copilot:

 Copilot

✓ Generujeme pro vás odpovědi...

Euromýtus je přehnané nebo dokonce zcela smyšlené tvrzení o Evropské unii, o aktivitě některé z jejích institucí a o naprosto nesmyslné evropské legislativě. Jako konkrétní příklad euromýtu můžeme uvést například **zákaz zahnutých okurek nebo banánů**. Tento mýtus se šíří v různých členských zemích EU a tvrdí, že Brusel zakázal prodej těchto potravin kvůli jejich tvaru. Ve skutečnosti však takový zákaz neexistuje a jedná se o přehnané tvrzení. [1]: <https://www.finance.cz/522022-euromyty/> [2]: <https://euractiv.cz/tag/euromyty/> [3]: <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/news/euromytus-eu-zakazala-pomazankove-maslo-a-rum/>

 2 z(e) 30

ChatGPT 3.5:

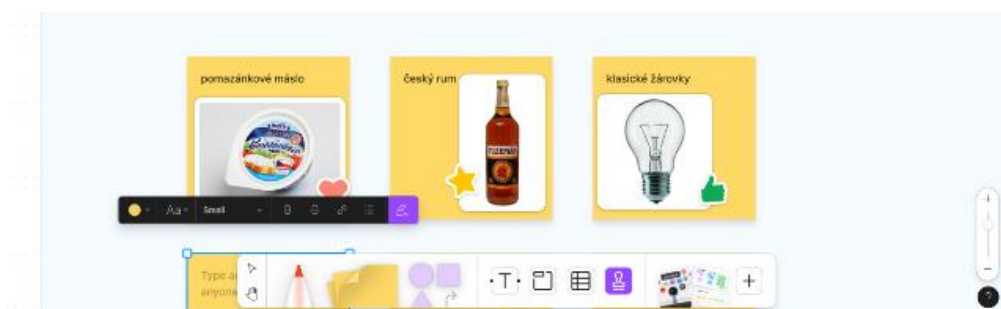
 Euromýtus je nepravdivá nebo zkreslená informace o Evropské unii, která často vzniká z nedorozumění nebo záměrného zkreslování, například tvrzení, že EU zakázala zakřivené banány.

Poznámka 1: Žákům můžeme doporučit používat nástroj Copilot od Microsoftu, který zdrojuje.

Poznámka 2: Poradit si s prompty nám pomůže např. článek Ondřeje Neumajera *Základy lidské komunikace s nelidským partnerem...*, článek Kamila Kopeckého *Psaní promptů jako klíčová kompetence aneb Jak zajistit, aby nám AI rozuměla* nebo článek Bořivoje Brdičky *Strukturované prompty pro učitele*.

6. Zeptáme se žáků, zda se setkali s podobným tvrzením („Brusel nám zakáže...“). Jejich reakce zaznamenejme na tabuli či flipchart, příp. využijeme tabuli digitální, např. [FigJam](#). Podněty žáků nám poslouží pro další práci s hoaxy (pokud zapisujeme na tabuli či flipchart, zápis ponecháme pro další práci). **Podněty žáků nekomentujeme**. Dáváme přednost tomu, aby si euromýty analyzovali sami a získali tak vlastní zkušenost s jejich ověřováním a rozkrýváním.

Příklad využití nástroje FigJam

Poznámka 1: Jako náhradu za končící Jamboard od společnosti Google se nabízí např. [FigJam](#), jedna z aplikací cloudového nástroje pro design Figma. K práci s ním se inspirujte např. v příspěvku Jitky Rambouskové *Začali jsme s Figmou*.

Poznámka 2: Aby žáci mohli do námi vytvořeného FigJam zapísovat, je potřeba jej s nimi sdílet. K tomu slouží tlačítko „Share“ vlevo nahoře. Vybrat si můžeme ze tří možností sdílení, nejjednodušší je zvolit „Anyone with the link“ a nastavit „Can edit“. Link získáme pomocí volby „Copy link“, kterou najdeme v pravém horním rohu nabídky. K vytvoření vlastního „štočku“, do

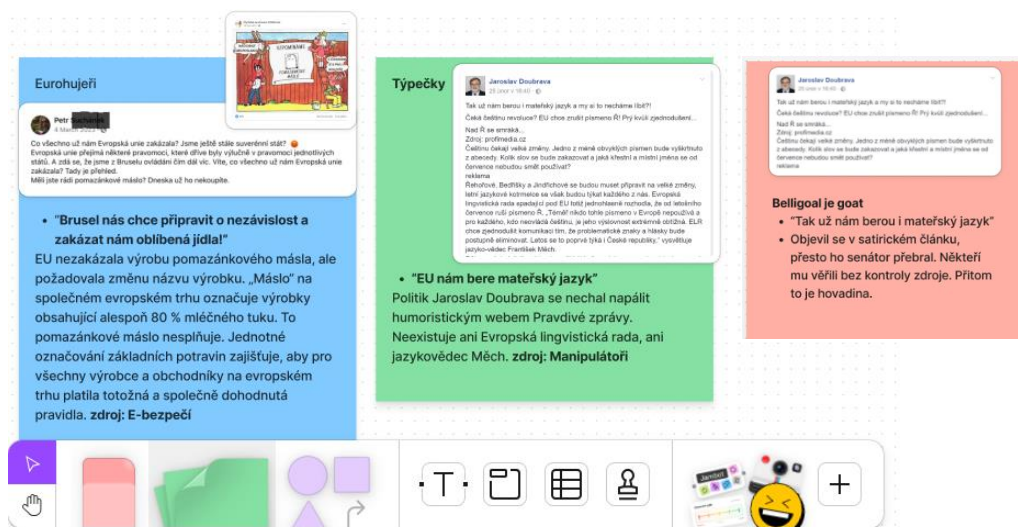
kterého zaznamenají své nápady, využijí „sticky note“ pouhým uchopením a umístěním na tabuli. Volit si mohou barvu „bločku“, různý typ písma, mohou vkládat obrázky a opatřit jej např. razítkem, které vystihne jejich vztah ke zvolenému euromýtu, či podpisem apod.

7. **Rozdělíme žáky do skupin** po max. pěti a **vyzveme je, aby si zvolili jeden euromýtus**. Pracovat mohou s euromýtem, který již zmínili v předešlém úkolu, nebo si vzpomenou na jiný. Pokud se jim žádný euromýtus nevybaví, můžeme jim pomoci přehledem „klasických“ euromýtů. Inspiraci najdou např. na stránce [zastoupení Evropské komise v Česku](#) či v brožuře [Zase ten Brusel](#), vytvořené Europe Direct Olomouc a Eurocentrem Olomouc. Můžeme jim pro jejich fact-checking vedle výše uvedených zdrojů doporučit i následující:
- příručka [Obraz Evropské unie v médiích](#) vzdělávacího projektu organizace Člověk v tísni Jeden svět na školách
 - příručka [České volby v éře dezinformací. Nejpopulárnější mýty o Evropské unii](#), vydaná Prague Security Studies Institute ve spolupráci s Manipulátoři.cz a The Beacon project
 - [Ověřovna](#), projekt serveru iRozhlas (ČRo)
 - [E-bezpečí](#), projekt Centra prevence rizikové virtuální komunikace PedF UP
 - články *Hoaxy o Evropské unii? Ne, raději fakta* [1. díl](#) a [2. díl](#) na publicistickém webu Manipulátoři.cz
 - FB profil [Ten zlý Brusel](#)
 - článek [Vyvracíme euromýty](#) na Aktuálně.cz
8. **Postup práce s vybraným euromýtem:**
- a) Zástupce skupiny si vylosuje barvu.
 - b) Členové skupiny si založí na FigJam „lístek“ ve své barvě a nadepíší jej názvem, který si pro svou skupinu vytvoří.
 - c) Najdou na sociálních sítích příspěvek, který zobrazuje zvolený euromýtus (hledat jej mohou v materiálech, se kterými pracují, nebo např. v prohlížeči v obrázcích), vystřihnou jej (pokud se jedná jen o grafiku nebo text příspěvku dostatečně nevykresluje vybraný euromýtus, vystřihnou jej i s komentářem), zkopírují a vloží do svého „lístku“.
 - d) Zformulují v jedné větě narativ, který euromýtus šíří (např. „Brusel nám bere naše tradiční potraviny“).
 - e) Uvedou euromýtus na pravou míru (max. rozsah 3–4 věty). Pokud má euromýtus reálné jádro, musí být z jejich vysvětlení patrný i motiv, který orgány EU vedl k takovéto regulaci. Na závěr připojí zdroj, ze kterého čerpali.
 - f) Uzamknou „lístek“, aby předešli jeho nechtěným úpravám či smazání.
 - g) Rozpoznají znaky textového a obrazového hoaxu (ty již na „lístek“ nezapisují, ale zaznamenávají si je, protože s nimi budou dále pracovat).

Poznámka: Seznámení s hoaxem, jeho konkrétními formami a znaky najdete např. na webu [hoax.cz](#), který vytvořil programátor a ERP administrátor Josef Džubák, a to na tomto [odkaze](#).

příp. na publicistickém webu manipulatori.cz. Jak analyzovat euromýty, ukazuje např. diplomová práce Prokopa Vodrážky: [Zlý Brusel! Proč česká média vypouštějí euromýty](#), a to na s. 49–70.

Ukázka práce žáků s aplikací FigJam

Reflexe

1. Každá skupina si zvolí svého mluvčího, který bude vystupovat v roli tiskového mluvčího Zastoupení Evropské komise v ČR. Ve dvouminutové prezentaci představí konkrétní podobu euromýtu reprezentovanou nalezeným příspěvkem, zformuluje narativ, který euromýtus podporuje, a uvede jej na pravou míru. Po prezentaci mohou žáci v roli novinářů klást doplňující dotazy.
2. Pokud nepokračujeme v tématu i druhou lekcí, vyzveme žáky, aby jmenovali znaky euromýtů. Postřehy zapisujeme na tabuli či flipchart, příp. je žáci mohou napsat na lístky sdíleného FigJam.
3. Na závěr se zaměříme na narativy, které euromýty šíří, a najdeme jejich společné jmenovatele. Jmenujme např. tyto:
 - rozhodnutí EU nejsou v zájmu České republiky, příp. přímo ohrožují naši suverenitu
 - EU nás chce připravit o národní tradice a kulturní identitu
 - EU je symbolem byrokracie, přijímá nesmyslná opatření a nezabývá se skutečnými problémy
 - opatření EU přinášejí zvýšené životní náklady, příp. ohrožují náš hospodářský růst aj.

Dále se žáků ptáme, KDO a PROČ může mít zájem na šíření hoaxů o Evropské unii. Žáky mohou inspirovat [karty specifických uživatelů internetu](#). Můžeme se zároveň vrátit i k článku otištěnému v MF DNES z úvodu lekce (nabízí se otázka, do jaké míry mohla vznik článku ovlivnit souvislost s tehdejšími vlastníkem mediálního domu MAFRA a startující kampaní k volbám do Evropského parlamentu).

4. Pokud nepokračujeme v tématu i druhou lekcí, uzavřeme téma kvízem [Euromýty jsou staré jako Unie sama. Co měl Brusel údajně nařídít, aniž by o tom věděl?](#)

Lekce 2

Evokace

1. Na úvod pustíme žákům volební [spot Národní demokracie](#), která s ním šla do vůbec prvních voleb do Evropského parlamentu v roce 2014. Spot dopředu nijak nekomentujeme. Po jeho zhlédnutí provedeme reflexi jedním slovem.
2. Ptáme se žáků, jaké konspirační teorie a hoaxy se v souvislosti s Evropskou unií ve spotu objevily. Spot pustíme ještě jednou. Postřehy žáků zapíšeme na tabuli či flipchart.

Poznámka: Více informací o daném spotu i výčet jednotlivých konspirací a hoaxů najdete např. v článku Václava Langa [ČT odmítla odvysílat volební spot strany Ne Bruselu](#) na zpravodajském webu Novinky.cz.

Uvědomění

3. **Rozdáme žákům Pracovní list 2** (upravte si jej dle potřeby). **Informujeme je, že jejich úkolem bude vytvořit pro sociální sítě dezinformační kampaň o Evropské unii. Připomeneme jim, že svoboda slova má jasné hranice dané zákonem a uvádět nepravdivé informace může být protiprávní, konkrétně může jít o šíření poplašné zprávy, pomluvu, křivé obvinění nebo např. o podněcování k nenávisti vůči skupině osob (více informací najdete např. v článku Tomáše Pika [Kam až sahá svoboda slova?](#), příp. v článku [Cíleně lhát a budit v lidech strach není v pořádku](#) od stejného autora).** K prezentaci dezinformační kampaně proto nevyužijeme reálné sociální sítě, ale nástroje [Zeob](#), příp. [Fakebook](#).

Ze širokého spektra různých sociálních médií a chatovacích platforem doporučuji zaměřit se s ohledem na preference současné mládeže (např. dle článku *Nejoblíbenější sociální sítě teenagerů*, uveřejněného na webu <https://www.internetembezpecne.cz/>) na Instagram. Věrné „tréninkové“ prostředí nám nabízí např. platforma Zeob. Ačkoli je kompletně v angličtině a tutoriál (viz [odkaz](#)) k ní nepodporuje české titulky, je práce s ní snadná. Cokoli do připravené šablony vložíme, se obratem zobrazí v podobě věrně napodobující prostředí Instagramu. Další možností je vytvořit post např. na Facebooku. V tomto případě můžete vedle platformy Zeob zvolit jejího předchůdce Fakebook.

Volbu konkrétní platformy však můžeme nechat i na samotných žácích, např. pomocí Mentimeteru můžeme zjistit jejich preference a vybrat jednu společnou platformu (což nám umožní lépe porovnat kvalitu výstupu), nebo můžeme volbu nechat na členech jednotlivých skupin.

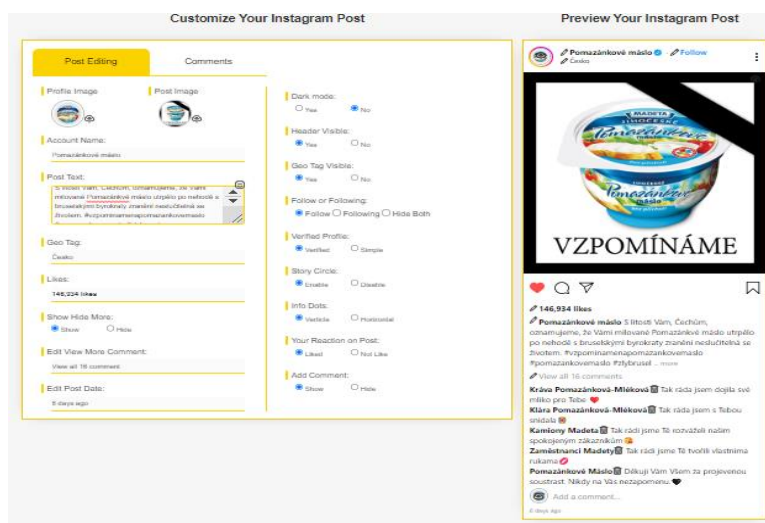
Na práci žáci dostanou 10 až 15 minut. Hotový příspěvek vloží na stránku FigJam či Padletu, kterou jim připravíme (využít můžeme FigJam z předchozí lekce).

Poznámka 1: Konkrétní příklad využití nástroje Zeob např. v hodině dějepisu nabízí článek Slávka Hory [Zopakujeme si...](#)

Poznámka 2: Více informací o využití vzdělávací platformy ClassTools se dozvíte např. v článku [Co umí ClassTools](#) Jitky Rambouskové, konkrétní využití aplikace Fakebook pro mediální vzdělávání a (kyber)bezpečnost představuje [projekt E-bezpečí](#) nebo fakebookový profil [LeoDaVin](#), který vznikl jako projekt žáků ZŠ ve Stráži u Tachova na motivy Leonarda da Vinci.

4. Zopakujeme si znaky hoaxy, které žáci identifikovali v předešlé lekci.
5. Rozdělíme žáky do stejných skupin, ve kterých pracovali na euromýtech v předešlé lekci, a zadáme jim následující úkol: **Vytvořte na fiktivní „sociální síti“ (konkrétní síť vybereme sami nebo její volbu necháme na žácích) dezinformační kampaň zaměřenou na euromýtus, s níž pracovala vaše skupina v předešlé lekci.** Aby si žáci osvěžili paměť a nezdržovali se opětovným vyhledáváním informací, nasdílíme jim FigJam z předešlé lekce.
6. Postup žáků bude následující:
 - a. **Založte si profil na „sociální síti“.** Název profilu a informace o něm musí být zvoleny tak, aby vzbudily u uživatelů dostatečnou pozornost a přiměly je ke sledování profilu. V případě, že imitujete Facebook, můžete ke zvýšení „důvěryhodnosti“ stránky mezi přátele přidat i známé „influencery“ z komunity dezinformátorů. Jako inspirace vám poslouží např. reportáž ČT [Známí dezinformátoři za sebou nemají dobrý týden](#) nebo článek Kristiny Cirokové a Lukáše Valáška [Přehled těch, kteří v Česku vydělávají na strachu lidí](#) na zpravodajském webu Seznam Zprávy.
 - b. **Vytvořte příspěvek s charakteristickými znaky textových hoaxů a doprovodte je vhodnou grafikou** vytvořenou např. v online nástroji pro grafický design [Canva Edu](#). **Vložte alespoň dva komentáře „přítelů“ a alespoň jednu reakci profilu na některý z nich.**
 - c. **Hotový příspěvek vložte na společný FigJam či Padlet.**

Ukázka příspěvku a komentářů před „zveřejněním“ na platformě Zeoob

Ukázka dvou příspěvků po „zveřejnění“

- d. **Odprezentujte svůj profil před spolužáky. Zaměřte se na cíl vaší kampaně** (o čem byste chtěli svou kampaní uživatele přesvědčit, příp. k čemu je přimět) **a zvolené prostředky** (čím chcete svého cíle dosáhnout). Prezentace bude **maximálně dvouminutová**.
- e. **Pro inspiraci** seznámíme žáky s reálným facebookovým profilem „odpíračů“ evropské integrace, např. s profilem [Stop EU](#), nebo „podporovatelů euromýtu“, např. s profilem [Pomazánkové máslo](#). Příklady obdobných skupin jsou na českém Instagramu řidší, protievropsky laděné posty najdete např. na profilu Tomia Okamury nebo na německém [gegen_nato_und_eu_diktatur](#).

Zdroj: **fb profil Pomazánkové máslo**

Zdroj: **ig profil gegen_nato_und_eu_diktatur**

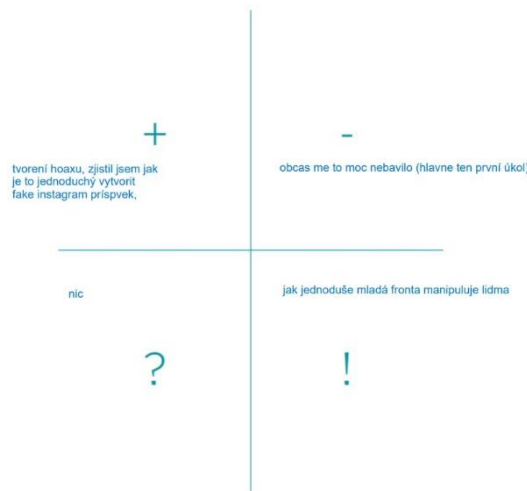

Reflexe

1. **Žáci v roli uživatelů sociálních sítí zhodnotí práci svých spolužáků** gestem „palec nahoru“ jako lajk či „palec dolů“ jako dislajk, příp. se reakce zdrží. Kritériem pro jejich rozhodnutí je „organický dosah“, tj. do jaké míry je jednotlivé příspěvky i celý profil dokáží oslovit, aby jej chtěli sledovat nebo se přidali (pokud se jedná o veřejnou skupinu). Žáci-uživatelé rozdají lajky a dislajky vždy po prezentaci každé skupiny. Následně dáme žákům prostor svou volbu dovysvětlit a členům skupiny prostor krátce reagovat. Při hodnocení i reagování na ně dbáme na to, aby žáci dodržovali pravidla věcné diskuze, svá tvrzení opírali o konkrétní fakta a vyhýbali se hodnocení osob. Před samotnou reflexí úkolu proto žákům připomeneme „pravidla hry“. Můžeme se nechat inspirovat [pravidly JSNŠ pro diskuzi po promítnutém filmu](#) nebo např. výukovým materiálem [Jak vést diskuzi](#) společnosti Na zemi a organizace Junák.
2. **Zaměříme se na reflexi samotné skupinové práce.** Abychom prozkoumali emoce, které v nich tvorba dezinformační kampaně vyvolala, poznali jejich vlastní zkušenost se lží a manipulací (nejen) na sociálních sítích, zjistili, co jim přišlo obtížné nebo s čím si naopak hravě poradili, jakkoli to předem považovali za složité, **zvolíme techniku I.N.S.E.R.T.** Její metodiku, zpracovanou vzdělávacím projektem společnosti Člověk v tísni Jeden svět na školách, naleznete na tomto [odkazu](#).

Postup:

- a. Žáci zaznamenávají své poznatky na papír nebo ústně nebo vepisují své poznámky do dokumentu pdf (netvoří však diakritiku).
- b. Ke **znaménku plus** uvádějí, co na aktivitě vnímají jako pozitivní (postoje se mohou vztahovat např. k aplikaci Fakebook či Canva, k nově nabyté dovednosti při tvorbě grafiky, kreativnímu nápadu, klimatu skupiny apod.).
- c. Ke **znaménku minus** naopak uvádějí, co na aktivitě vnímají jako negativní (postoje se mohou vztahovat např. k emocím z tvorby lživého a manipulativního obsahu, některé z aplikací, nedotatečnému zapojení členů do práce celé skupiny, stresu při práci pod časovým tlakem apod.).
- d. U **vykřičníku** je více možností, ale v případě této aktivity je vhodné reflektovat naplnění samotného záměru hry: imunizovat žáky vůči dezinformacím na internetu a naučit je větší obezřetnosti při zacházení s informacemi. Žáci mohou hovořit o tom, co pro ně bylo při aktivitě

Ukázka reflexe žáka vpisováním do dokumentu pdf

nové, jaké v nich vyvolala pocity, zda měli morální zábrany přidat na profil informace, o kterých věděli, že nejsou pravdivé apod.

- e. **Otazník** umožňuje klást otázky. Odpovědi pak lze poskytnout různými způsoby: společným hledáním, zadáním práce na příští hodinu, přímou odpovědí.
 - f. Následuje postupné sdílení toho, co si žáci zapsali k jednotlivým znaménkům. Měl by jim být ponechán prostor pro diskuzi a možnost vzájemně na sebe reagovat. Nejprve je nejlepší prodiskutovat pozitivní momenty, poté negativní atd.
 - g. Závěry či komentáře není třeba zapisovat. Je lepší věnovat se spíše usměrňování diskuze.
3. **Lekci uzavřeme kvízem** [Euromýty jsou staré jako Unie sama. Co měl Brusel údajně nařídit, aniž by o tom věděl?](#)

Zkušenosti s použitím materiálu ve výuce

S lekcí pracovali žáci kvinty osmiletého gymnázia (odpovídá 1. ročníku SŠ).

Dobře zafungovala evokace formou článku *Brusel chce zakázat chov mnoha zvířat*. Protože šlo o tištěné médium, které obecně považují za seriózní, informace v nich vyvolala pestrou směsici emocí, kterou reflektovali přes aplikaci Mentimeter (načtením QR kódu do svých mobilních telefonů). Vyskytly se jen drobné obtíže, s jejichž řešením si pomohli žáci navzájem. Neměli problém na základě práce s doporučenými zdroji ověřit informaci a uvést ji na pravou míru.

Výstižnou definici euromýtu se žádná ze skupin úplně nepodařilo vytvořit, a proto jsme ji ověřovali. Žáci mohli zvolit různé zdroje, většinově se však rozhodli pro chatboty, z nichž dominoval ChatGPT. Mluvili jsme proto i o kontrole zdrojů, kterou umožňuje Copilot.

Když měli sami přijít s příklady euromýtů, moc nápadů se nám nesešlo. O kampaně očeňující EU se příliš nezajímají (což potvrdila i nízká úspěšnost v kvízu na závěr lekce). Pracovali jsme proto s internetovými učebnicemi a brožurami. S dohledáním konkrétního euromýtu použitého na sociálních sítích měli problém, poradil jsem jim proto, aby ve vyhledávači zvolili „obrázky“. S FigJamem pracovali intuitivně.

Evokace formou spotu v druhé části lekce zafungovala také dobře. Spot jsem pustil dvakrát. Žáci dobře identifikovali jednotlivé konspirace a údajné hrozby integrace, jen „zlý bruselský had“ je neděsil, spíše naopak.

Pro práci se sociálními sítěmi jsem zvolil Zeoob, vyhodnotil jsem jej jako graficky přitažlivější a uživatelsky přívětivější. Protože jsem chtěl, aby ovládli tvorbu koláže v Canvě, rozhodl jsem se pro napodobení příspěvku na Instagramu. Zatímco tvorba příspěvku šla žákům od ruky (jen práce s komentářem si vyžádala drobnou nápovědu), zádrhel přinesla tvorba grafiky v Canvě. Nakonec jsme si společně ukázali, jak si s koláží poradit (např. jsem jim přiblížil práci s nástrojem „prvky“). Výstupy své práce si nadšeně sdíleli a hodnotili.

V reflexi se vzácně shodli, že je překvapilo, jak snadné je manipulovat s veřejností a jak nezbytné je ověřovat každou informaci, což – jak se přiznali – často nedělají.

Zdroje:

CEMPER, Jan. Hoaxy o Evropské Unii? Ne, raději fakta (2). [online]. *Manipulátoři.cz*. Roč. 2024. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/hoaxy-o-evropske-unii-ne-radeji-fakta-2/>.

CIROKOVÁ, Kristina a VALÁŠEK, Lukáš. *Přehled těch, kteří v Česku vydělávají na strachu lidí*. Online. [online]. Seznam Zprávy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-kdo-v-cesku-vydelava-na-strachu-lidi-232386>.

KOPECKÝ, Kamil. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* [online]. Dostupné z: projekt E-bezpečí, <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>.

KOPECKÝ, Kamil; VORÁČ, Dominik a SZOTKOWSKI, René. *NA PRAVDĚ ZÁLEŽÍ: příručka pro učitele, jak učit o pravdě a lži na internetu*. [online]. In: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2023. Dostupné z e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cedmo/161-na-pravde-zalezi-jak-ucit-o-pravde-a-lzi-na-internetu-prirucka-pro-ucitele/file.

NELEŽ. *Jak poznat manipulativní text* [online]. Dostupné z: <https://www.nelez.cz/>.

SKLENÁŘ, Oldřich. *Zase ten Brusel? Co by měl každý vědět o evropském klimatickém balíčku*. [online]. Hlídací pes. 2022. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/zase-ten-brusel-co-by-mel-kazdy-vedet-o-evropskem-klimatickem-balicku/>.

SYROVÁTKA, Tomáš a ŠTĚPÁNEK, Nikos. *České volby v éře dezinformací. Nejpopulárnější mýty o Evropské unii*. [online]. Prague Security Studies Institute, 2019. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/wp-content/uploads/2019/03/Nejpopul%C3%A1rn%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD-m%C3%BDty-o-Evropsk%C3%A9-unii.pdf>.

TRUHLÁ, Helena. *Opravdu chce Brusel zakázat výstřihy číšnic a křupavý chleba? Vyvrácíme euromýty*. [online]. Aktuálně. 2019. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/evropsky-parlament/prehled-nejvetsi-euromyty-a-nesmysly-o-eu/r~46156c9c76f811e98aa4ac1f6b220ee8/>.

PŘÍRUČKA K MEDIÁLNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ: OBRAZ EVROPSKÉ UNIE V MÉDIÍCH. [online]. JSNŠ. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/obraz-eu-v-mediich/obraz_eu_v_mediich.pdf.

Zase ten Brusel... Mýty vs. fakta: Nenechávejte se mást euromýty. [online]. In: Europe Direct Olomouc, Eurocentrum Olomouc. Dostupné z: <https://www.europedirect.cz/upload/EventContent/30600/files/original/Zase%20ten%20Brusel...%20bro%C5%BEura.pdf>.

ZVOL SI INFO z. s. *SURFAŘŮV PRŮVODCE PO INTERNETU. Zdroje*. [online]. Dostupné z: <https://zvolsi.info/z-nasi-dilny/>.

Rozšiřující literatura:

DOUBRAVOVÁ, Barbora; DOHNALOVÁ, Anna; KOPECKÁ, Jana; ŠVEC, Pavel a KROPÁČEK, Jiří. *My a dezinformace*. [online]. Aktuálně. 2023. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>.

PIKA, Tomáš. *‘Cíleně lhát a budít v lidech strach není v pořádku.’ Policie řeší případy šíření nesmyslů na sítích*. [online]. iRozhlas. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-dezinformace-falesne-informace-nenavist-policie_2307230500_pik.

PIKA, Tomáš. *Kam až sahá svoboda slova? ‚Hrana je zákon a jeho výklad,‘ vysvětluje odborník Bartoň*. [online]. iRozhlas. 2022. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/svoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik.

STRACHOTA, Karel. *CO DĚLAT? JAK REAGOVAT? JAK POSTUPOVAT?: ...když někdo blízký věří dezinformacím, případně je šíří...* [online]. In: Člověk v tísní, 2023. ISBN 978-80-7591-077-6. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/kdyz-nekdo-blizky-veri-dezinformacim.pdf>.

STRACHOTA, Karel; VALŮCH, Jaroslav; ŠAFÁŘOVÁ, Kateřina; BERÁNEK, Jan; JURÍKOVÁ, Jana et al. *Na pravdě záleží: týdny mediálního vzdělávání: materiály pro vyučující*. Praha: Člověk v tísni, o. p. s., 2017. ISBN 978-8087456-82-8. Dostupné z: [pro web brozura medialni vzdelavani 1strana 72dpi.pdf \(jsns.cz\)](https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/dezinformace-jak-reagovat.pdf).

VALŮCH, Jaroslav; ĎURKOVÁ, Michaela a STRACHOTA, Karel. *Dezinformace a konspirace ve třídě: 10 TIPŮ, JAK REAGOVAT*. [online]. In: Člověk v tísni, o. p. s., 2021. Aktualizováno 2023. ISBN 978-80-7591-083-7. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/dezinformace-jak-reagovat.pdf>.

VORÁČ, Dominik. *Hoaxy v perspektivě výuky*. Diplomová práce. Olomouc: katedra českého jazyka a literatury Pedagogická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/344592901_Hoaxy_v_perspektive_vyuky.